

Asia: VNS 7/2020 vp Valtioneuvoston selonteko EU-politiikasta

Finnwatch kiittää mahdollisuudesta lausua valtiovarainvaliokunnalle valtioneuvoston selonteosta koskien EU-politiikkaa¹. Keskityimme lausunnossamme selonteon lukuihin, jotka käsittelevät ilmastopolitiikkaa, kauppapolitiikkaa ja verotusta.

Ilmastoneutraali EU vuoteen 2050 mennessä (s. 6–8)

On hyvä, että selonteon ilmastoa koskevan osan alussa todetaan, että ilmastopolitiikan tulee olla johdonmukaista ja tukea oikeudenmukaista siirtymää. Selonteossa tuki oikeudenmukaiseen siirtymään on kuitenkin rajattu koskemaan vain EU:n jäsenvaltioita. Finnwatch muistuttaa, että oikeudenmukainen siirtymä edellyttää ilmastotoimien taakkojen ja vastuiden jakamista myös kolmansien maiden välillä, erityisesti suhteessa heikommassa asemassa oleviin kehittyviin maihin. Suomella ja Euroopan unionilla on velvollisuus oikeudenmukaiseen taakanjakoon myös ihmisoikeussopimusten ja Pariisin sopimuksen nojalla. Käytännön politiikkatoimissa tämä tarkoittaa muun muassa tarvetta kunnianhimoisemmille ilmastotoimille EU:ssa, ilmastorahoituksen lisäämistä kehittyville maille sekä ilmastopoliittisten toimien oikeudenmukaisuutta (ks. myös hiilitullit kohdassa “Reilu verotus ja omat varat”).

Selonteossa todetaan, että “EU:ssa tulee edelleen jatkaa kasvihuonepäästöjen vähentämistä sekä luonnon monimuotoisuuden suojelua kestävästä kasvusta ylläpitävin keinoin”. Kirjaus on ongelmallinen. Ekologisen kriisin torjunnan on oltava ensisijaista eikä kasvutavoitteelle alisteista. Tavoitteiden perustaminen tutkittuun tietoon nostetaan esiin selonteossa, mutta sen tulisi olla selvempi sen suhteen, että EU:n tulee asettaa yhteiset ilmasto- ja biodiversiteettitavoitteensa luonnontieteen eikä talouskasvutavoitteen asettamien reunaehtojen mukaisesti. Suomen tulee aktiivisesti käynnistää EU:ssa keskustelu siitä, miltä ihmisoikeuksia kunnioittava, planeetan rajojen sisälle kestävästi mahtuva talous näyttää.

Selonteko mainitsee aktiivisen ilmastodiplomatian keinona edistää puolentoista asteen tavoitteen mukaisia toimia kansainvälisesti, mutta jättää mainitsematta konkreettiset keinot ja tavoitteet. Perinteisen diplomatian ja esimerkiksi YK:n alaisuudessa käytävien ilmastoneuvotteluiden ohella, Suomen ja EU:n tulisi tunnistaa suunnitellut hiilitullit keinona edistää päästöjen hinnoittelua ja vähentämistä globaalisti.²

Selonteko tunnistaa vedyn mahdollisuudet tulevissa päästövähennyksissä ja tekee tärkeän lisämäärittelyn vedyn tuottamisesta puhtaalla sähköllä. On tärkeää, ettei vetytaloutta edistetä huomioimatta, miten ja millaisilla päästöillä vetyä tuotetaan – onko esimerkiksi kyse päästöttömään sähköön perustuvasta elektrolyysistä vai perinteisestä ja suuripäästöisestä

¹ Valtioneuvoston selonteko EU-politiikasta, Vahva ja yhtenäinen EU – kohti kestävämpää Euroopan unionia VNS 7/2020 vp, saatavilla osoitteessa:

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaisuMetatieto/Documents/VNS_7+2020.pdf

² Hiilitulleja käsitellään tarkemmin lausunnon luvussa, joka koskee veroja ja EU:n omia varoja.

höyryreformoinnista. Vedyn varaan ei tule myöskään rakentaa katteettomia tulevaisuusvisioita, vaan rajallinen puhtaan vedyn tuotantokapasiteetti tulee kohdistaa niille toimialoille, joissa päästöjen vähentäminen on muuten erityisen haastavaa³.

Avoin ja vastuullinen kauppapolitiikka (s. 11–12)

On hyvä, että selonteossa todetaan, että Suomi suhtautuu myönteisesti EU-tasolla säädettävään yritys vastuulakiin. Suomen tulee varmistaa, että EU-tasolla säädettävä yritys vastuulaki on linjassa YK:n yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia koskevien ohjaavien periaatteiden kanssa. Tämä tarkoittaa, että sen tulee koskea mahdollisimman laajasti kaikkia EU:ssa toimivia yrityksiä, kattaa kaikki kansainvälisesti tunnustetut ihmisoikeudet ja yritysten oman toiminnan lisäksi myös niiden koko arvoketjun. YK-periaatteiden mukaisesti yritys vastuulain tulee lisäksi velvoittaa yritykset ryhtymään korjaaviin toimenpiteisiin sekä edistää yritystoiminnasta aiheutuvien ihmisoikeusloukkauksien uhrien oikeussuojaa. Uhrien tulee esimerkiksi olla mahdollista hakea korvausta kärsimistään vahingoista tuomioistuimista EU:ssa, ja uhrien oikeuksien toteutumiseen liittyviä esteitä tulee purkaa. Yritystoiminnan ihmisoikeusvaikutusten kohteena olevien yksilöiden ja yhteisöjen kuuleminen on keskeinen osa ihmisoikeuksia koskevaa asianmukaisen huolellisuuden velvoitetta.

Yrityksille yritys vastuulain myötä säädettävä asianmukaisen ihmisoikeuksia koskevan huolellisuuden velvoite tarkoittaa käytännössä sitä, että toimiessaan maissa, joissa ihmisoikeuksien toteutumisessa on puutteita, yritykset joutuvat omilla toimillaan varmistamaan ihmisoikeuksien toteutumisen omassa toiminnassaan sekä liikesuhteissaan. EU voi kauppapolitiikan keinoin tukea yrityksiä tässä työssä.

Selonteossa todetaan, että “on varmistettava, että EU:n kauppasopimuksissa otetaan riittävällä tavalla huomioon sopimusten vaikutukset ympäristöön, kestäväan kehitykseen, tasa-arvoon sekä naisten, tyttöjen ja työntekijöiden oikeuksiin liittyviin kysymyksiin”. Finnwatch toivoo Suomelta aktiivisempia toimia kuin pelkkä vaikutusten riittävä huomioiminen. Suomen tulee varmistaa, että kauppasopimukset omalta osaltaan edistävät ihmisoikeuksien toteutumista sopimuskumppanimaissa. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että sopimusten solmimisen ehdoksi tulee asettaa Kansainvälisen työjärjestö ILO:n perussopimusten ratifiointi. Lisäksi tulee vahvistaa kauppasopimusten kestäväan kehitystä koskevien lukujen toimeenpanokeinoja sen varmistamiseksi että oikeudet toteutuvat myös käytännössä sopimusten astuttua voimaan. Esimerkiksi USA-Meksiko-Kanada -sopimukseen sisältyy mahdollisuus tuotantolaitoskohtaisiin toimenpiteisiin tilanteissa, joissa tietyt oikeudet, kuten ammattiyhdistysoikeudet, eivät käytännössä toteudu⁴.

³ Ueckerdt, F. et al, 2021, Potential and risks of hydrogen-based e-fuels in climate change mitigation, Nature Climate Change

⁴ Ks. Yhdysvaltain työministeriö, Labor Rights and the United States-Mexico-Canada Agreement (USMCA), <https://www.dol.gov/agencies/ilab/our-work/trade/labor-rights-usmca> ja Facility-Specific

Reilu verotus ja omat varat (s. 16–17)

Selonteossa tunnustetaan verotuksen tärkeä rooli kestävän kehityksen edistämässä ja ekologisen siirtymän oikeudenmukaisessa toteutuksessa. Verotuksella voidaan samanaikaisesti ohjata tuotantoa ja kulutusta kestävämmäksi sekä varmistaa, että siirtymä tapahtuu sosiaalisesti oikeudenmukaisella tavalla niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin. Tämä edellyttää päästöhinnittelun laajentamista nykyisestä sekä maksukyvyn huomioivaa taakanjakoa. Jälkimmäisen toteutumisessa verotuksen progressiivisuudella ja veropohjien tiiviydellä on keskeinen rooli. Kansainvälisellä tasolla sosiaalinen oikeudenmukaisuus edellyttää lisäksi sitä, että Suomi ja muut EU-maat ohjaavat ilmatorahoitusta myös heikommassa asemassa oleville kehittyville maille. Näitä sosiaalisen oikeudenmukaisuuden toteutumisen kannalta keskeisiä tekijöitä olisi hyvä eritellä selonteossa, joka jää aiheen osalta varsin epäkonkreettiselle tasolle.

EU:n veropolitiikassa noudatettava yksimielisyysvaatimus on monissa verokysymyksissä varsin perusteltu. Samalla se kuitenkin johtaa siihen, että yksittäisellä jäsenmaalla on mahdollisuus estää esimerkiksi sellaisia haitallista verokilpailua, aggressiivista verosuunnittelua ja veronkiertoa torjuvia lainsäädäntöhankkeita, jotka hyödyttäisivät kaikkia reiluihin verokäytänteisiin sitoutuneita maita. Selonteossa esitetään, että määräenemmistöpäätöksen käyttöönottoa voitaisiin *harkita poikkeuksellisesti* harmaan talouden, haitallisen verokilpailun, veronkierron ja veropetosten torjumiseksi rajatuissa kokonaisuuksissa. Finnwatch katsoo, että Suomen tulisi vahvemmin ajaa määräenemmistöpäätöksen käyttöönottoa näissä tilanteissa. Kuten selonteossa todetaan, kilpailua vääristäviin verokannustimiin ja muuhun haitalliseen verokilpailuun tulee jatkossa pystyä puuttumaan myös EU:n sisällä.

Kansainvälisten yritysverotuksen uudistamiseen tähtäävien hankkeiden osalta Suomen esitetään edistävän ratkaisuja, jotka “turvaavat ja vahvistavat Suomen veropohjaa globaalisti kestäväällä tavalla sekä edistävät yritysten välistä reilua kilpailua tukkimalla verovälttelyn mahdollisuuksia”. Pidemmän aikavälin tavoitteena mainitaan konsernitasolla tapahtuva verotus. Finnwatch pitää näitä tavoitteita tärkeinä. Konkreettisina keinoina mainitaan EU:n yhteisen yhteisöveropohjan (CCTB) edistäminen sekä julkista maakohtaista veroraportointia koskevan direktiivimuutoksen hyväksyminen. Yhteistä yhdistettyä yhteisöveropohjaa (CCCTB) tai minimiyhteisöveroa ei sen sijaan mainita lainkaan, vaikka CCCTB käytännössä vastaisi pitkäaikaiseen tavoitteeseen konsernitason verottamisesta, ja minimiyhteisöverosta käydään parhaillaan vilkasta kansainvälistä keskustelua. Finnwatch toivoo, että Suomi toimii aktiivisesti myös näiden edistämiseksi EU:ssa, mikäli OECD:n yritysverotuksen uudistamisprosessi venyy tai siinä ei saavuteta riittävän tehokkaita ratkaisuja kansainvälisen

---

Rapid Response Labor Mechanism,
<https://ustr.gov/sites/default/files/files/agreements/FTA/USMCA/Text/31-Dispute-Settlement.pdf#page=15>

aggressiivisen verosuunnittelun ja haitallisen verokilpailun torjumiseksi. Lisäksi Suomen tulisi yhdessä muiden EU-maiden kanssa olla aktiivisesti vaikuttamassa OECD-uudistusten lopputulemaan edistäen laaja-alaista ja globaalisti reilua veroreformia sekä riittävän korkeaa globaalia yhteisöverokantaa⁵.

Julkisen maakohtaisen veroraportoinnin osalta Suomen tulisi asettaa tavoitteet selonteossa mainittua korkeammalle: pelkkä direktiivimuutoksen hyväksyminen ei edistä tehokkaasti läpinäkyvyyttä eikä reilua kilpailua, jos direktiivin sisältö pohjautuu neuvoston hyväksymään kompromissiin. Suomen tulisi siirtyä avoimesti tukemaan EU:n parlamentin vaatimusta raportoinnin todellisesta maakohtaisuudesta eli siitä, että valmisteilla olevassa direktiivissä yritykset velvoitettaisiin raportoimaan vaaditut tiedot kaikkien toimintamaidensa osalta erikseen. Ilman tätä vaatimusta direktiiviä ei voida pitää onnistuneena.

Selonteossa korostetaan useampaan kertaan sen tärkeyttä, että verohankkeiden vaikutukset Suomen kansalliseen verokertymään ja EU-maksuosuuksiin arvioidaan. Tämä on ilman muuta perusteltua, ja uudistukset tulee suunnitella niin, että ne johtavat nykyistä reilumpaan verotulojen kohdistumiseen. Pelkkä kansallinen etu ei kuitenkaan saa sanella Suomen kantaa hankkeisiin, vaan lopputuleman on oltava reilu niin Suomen kuin muidenkin maiden kannalta.

Hiilitulleista selonteko toteaa lyhyesti, että "Suomi osallistuu aktiivisesti keskusteluun unionin uusista omista varoista ja arvioi tulevia ehdotuksia, kuten hiilidioksidipäästöjen tullimekanismia ja digitaaliveroa, kansallisen ja eurooppalaisen kokonaisedun näkökulmasta". Suomen tulee katsoa erityisesti hiilitulleja kansallista ja eurooppalaista kokonaisuutta laajemmassa perspektiivissä. Yhdistettynä ilmastodiplomatiaan, ilmastorahoitukseen ja kauppapolitiikkaan hiilitullit voivat olla keino päästöjen hinnoitteluun ja vähentämiseen globaalisti.

Samaan aikaan on huomioitava, että hiilitullit kohdistuvat myös selvästi EU:ta köyhempiin maihin heikentäen näiden maiden suhteellista kilpailukykyä. Vähiten kehittyneet maat tulisi vapauttaa hiilitulleista täysin, mutta sen lisäksi EU:n tulisi ilmastorahoituksen ja muun kauppapolitiikan keinoin kompensoida hiilitullien kehittyville maille aiheuttamia haittavaikutuksia.

---

⁵ Minimiverokanta tulisi asettaa ICRICT:in (Independent Commission for the Reform of International Corporate Taxation) esityksen mukaisesti vähintään 25 prosenttiin.